

«Імперська війна»
(шифр)

Війна як політичний інструмент у новій імперській історії (на прикладі Росії)

ЗМІСТ

Вступ	3-6
I. Відродження імперії та її ідеологічне обґрунтування.....	6-10
II. Війна як інструмент закріплення імперського статусу (пострадянський простір)	10
2.1. Агресія проти незалежної Чеченської республіки Ічкерії	10-13
2.2. Війна проти Грузії.....	13-16
2.3. Анексія Криму та військове втручання на Схід України	16-17
III. Прагнення до статусу світового лідера	20
3.1. Вибори в європейських країнах та США, намагання контролювати та втручатись	20-23
3.2. Інтервенція у Сирію.....	23-26
Висновки	27-29
Список використаної літератури	30-34
Анотація	35-38

Вступ

Анексія Криму та військове вторгнення на Схід України беззаперечно спонукає до дослідження зовнішньої політики Російської Федерації. Агресія проти України не є першою в списку «досягнень» Російської Федерації, проте у цих війнах можна прослідкувати спадковість політики, яку колись вже проводила Російська імперія, а пізніше і Радянський Союз, а також знайти схожість методів ведення війни Росією щодо різних країн.

Війни, які провокувала та в яких брала участь Російська імперія, мали різні причини. Проте, більшість з них носили типово імперський характер: прагнення до розширення власних володінь, перетворення тієї чи іншої країни на васала чи маріонеткову державу для дестабілізації ситуації. Війна також використовувалась у якості маневру для відволікання уваги підданих від внутрішніх негараздів. Подібний прийом, як правило, лише поглиблював вже існуючі економічні та соціальні проблеми, оскільки призводив до величезних матеріальних та людських втрат. Такі війни були відчайдушним кроком у часи кризи, підтвердженням яких ставало й бездарне військове керівництво, яке приводило армію та країну до ганебних поразок. Прикладом такої ситуації є російсько-японська війна 1904-1905 рр.

Відсутність вагомих досягнень у розвитку сучасної Росії змушують її керівництво звертатись до міфів, серед яких – ідеологічна конструкція про народ-переможець. Імперські амбіції, побудовані на концепції Третього Риму, величі царської Росії та значущості Радянського Союзу (спадкоємцем якого позиціонує себе сучасна Росія), в якості країни-переможниці у Другій світовій війні, «працюють» на користь цього міфу.

СРСР перетворився на нову імперію, однак з відмінними від своєї попередниці формою правління та політичною системою, побудованою на ідеологічних засадах комунізму. Ця країна, як і її попередниця, прагнула мати статус наддержави. Друга світова війна дозволила Радянському Союзу розширити свої територіальні володіння, збільшити сферу впливу на інші

країни і світ в цілому. Визволяючи Європу від нацистів, Червона армія йшла не на пряму на Берлін, а так, щоб звільнити якомога більше країн, з метою їх подальшого включення до сфери впливу Радянського Союзу. Перетворення СРСР в ядерну державу дозволило збільшити вагу слова «советів» на світовій арені, що лише загостило «холодну війну», яка у будь-який момент могла перейти у свою «гарячу» стадію.

Сучасна Росія виступає ініціатором підтримки різноманітних сепаратистських рухів на теренах сусідніх держав, що свого часу входили до складу Радянського Союзу. Це стосується, наприклад, Грузії, де Росія виступає адвокатом та «захисником» осетинів, росіян Придністров'я у Молдові та, безумовно, російськомовного населення українського Криму та Сходу України. При цьому, російське керівництво не прагне реалізовувати право на самовизначення та незалежний розвиток для чеченців, інгушів, татар, що проживають на території Росії. Це підтверджує, що політика подвійних стандартів, яка складалася століттями живе і процвітає у сучасній Росії [2].

Путінська політична модель, побудована на відверто авторитарних засадах, базована на системі олігархату зі збереженням ознак демократії (цілком формально-фейкового характеру), орієнтована на зовнішньополітичну стратегію, де важливе місце посідає експансивна політика щодо пострадянських країн, які Росія не бажає випускати зі своєї сфери впливу. Концепція «Русского мира» спрямована на відновлення імперії в її оновленому варіанті.

Об'єктом нашого дослідження є роль війни як елементу зовнішньої та внутрішньої політики Росії.

Предметом є аналіз змісту зовнішньої політики Росії в контексті її імперських амбіцій.

Метою даної роботи є дослідження причин, ходу, методів та наслідків зовнішньої політики сучасної Росії, яка є уособленням типово імперської стратегії в межах реалізації концепції «Русского мира». Визначення тенденцій,

властивих війнам, спровокованих Російською Федерацією проти суверенних держав, з метою перетворення їх на власних сателітів.

Виходячи з мети дослідження, у процесі написання конкурсної роботи планується виконати такі **завдання**:

- дослідити спадковість зовнішньої політики Російської Федерації та Російської імперії й СРСР;
- проаналізувати інструменти та методи ідеологічного й пропагандистського впливу на населення;
- виділити основні напрямки агресії Росії й проаналізувати основні причини та наслідки військових дій 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст.
- проаналізувати суть основних конфліктів, спровокованих Росією проти незалежних держав та їх ідеологічне обґрунтування;
- виділити та проаналізувати напрямки внутрішньої та зовнішньої політики Російської Федерації, спрямовані на реалізацію імперських амбіцій.

Для досягнення поставленої мети роботи було використано загальнонаукові **методи** дослідження: логічний, історичний, системного аналізу, синтезу, опису, систематизації та узагальнення. Крім того, використовували і спеціально-історичні методи, що ґрунтуються на основі загальнонаукових методів. Вони характеризуються предметом дослідження, спеціальними підходами та принципами, і методологічними напрямками. З таких методів ми використовували: історично-генетичний, історико-порівняльний, об'єктивності, історизму, логічний, хронологічний, періодизації.

Історично-порівняльний – під час аналізу політики Російської імперії у ситуації економічної та політичної кризи початку XX ст., порівнюючи із наслідками світової кризи 2008 р. та радикальними змінами у політиці керівництва Російської Федерації, нею (кризою) спричинені.

За допомогою логічного методу ми змогли дослідити імперські амбіції Росії у «горизонтальній» площині розвитку. Історичний метод у свою чергу дозволив вивчити проблему в часі – «по вертикалі». Важливим при дослідженні

є системний підхід до вивчення та обробки матеріалів різних періодів, походження. Метод системного аналізу дозволяє повноцінно оцінити та дослідити проблему імперських зазіхань Росії, але при цьому вимагає тісного поєднання інших методів, застосування їх максимально повно та доцільно.

Методи систематизації та узагальнення дозволили виділити та описати основні періоди розвитку пропаганди та ідеології у різні хронологічні періоди, виокремити групи причин виникнення імперських ідей: внутрішньо- та зовнішньополітичні, соціальні, економічні та політичні.

Для дослідження ми застосували історично-генетичний спеціально-історичний метод. Основним змістом цього методу є дослідження та розкриття властивостей, функцій, змін, що вносить явище у реальність та вивчається в історичному русі. Відповідно до цього методу ми встановили причинно-наслідкові зв'язки імперських ідей у Росії. Змогли прослідкувати закономірності історичного розвитку цього явища, виділили та охарактеризували основних історичних персон та події, що впливали на становлення, розвиток та вдосконалення імперських ідей у Росії.

Для встановлення хронологічних рамок зародження імперських ідей та їх розвитку ми використали хронологічний метод. Метод історизму та об'єктивності являються одними з основних у процесі встановлення істини, саме порушення цих методів і сприяє розвитку міфів та загарбницьких ідей. У своєму дослідженні ми дотримувалися та використовували основні методи історичних досліджень з метою повноцінного і всебічного розкриття мети та досягти поставлених завдань.

I. Відродження імперії та її ідеологічне обґрунтування

Відродження імперських традицій неможливе без ідеологічного підґрунтя. Без масової підтримки населення жодна влада не може вести постійні бойові дії, які супроводжуються втратами військового контингенту, ігноруючи при цьому внутрішні проблеми країни. Російська пропаганда

стрімко нав'язує та розвиває ідею «Русского мира», яка передбачає визнання величі Росії та її месіанської місії у православному світі.

Одним з таких засобів впливу є формування міфологем, які дозволять повірити у велич власної держави та особливу місію Росії в якості «збирача» та «захисниці» слов'янських земель. Лідеру Росії вже неодноразово пропонувалося стати імператором, а державу перетворити у монархію. Москва за версією пропагандистів зберігає статус «Третього Риму» як центр православ'я, а також являється центром слов'янської єдності.

На сьогодні важливим елементом російської пропаганди є міф про Велику Вітчизняну війну. Для його закріплення у масовій свідомості використовують різного роду ритуали та символіку, такі як: Парад Перемоги, Безсмертний полк, георгіївські стрічки, поширення військової форми в якості атрибуту дитячої та підліткової моди, та інше. Пропаганда спрямовувалась на переконання населення Росії, й по можливості всього світу у винятковій ролі Радянського Союзу в перемозі у Другій Світовій війні. Зокрема, тільки Росія зуміла окремим періодом війни (Велика Вітчизняна війна – Німецько-Радянська війна), замінити всю Другу Світову.

Путін, будучи прем'єр-міністром у 2010 р. озвучив тезу, яка продемонструвала прагнення сучасного керівництва країни монополізувати перемогу у війні: Росія й сама виграла б війну, оскільки вона – країна-переможець. «Втрати росіян становлять 70% від всіх втрат СРСР, і це все підтверджується документами, – зауважив Володимир Путін, – війна виграна за рахунок людських та індустріальних ресурсів СРСР» [7].

Велика ідеологічна та пропагандистська робота, розвиток міфів та символів не могли застосовуватися без певної мети. Дозволимо припустити, що однією з головних цілей такої сумлінної праці, була підготовка російського населення до трансформації держави в оновлену імперію, величну, амбітну та непереможну. Територіальні претензії такого утворення не можуть обмежуватись лише кордонами колишнього СРСР. Роль світового лідера – це той статус, до здобуття якого прагне діючий президент Росії.

Результатом агресивної внутрішньої політики стала реалізація популярних гасел, що призвели до війн із сусідніми державами. У 1992-1993 рр. між Грузією та Абхазією відбувся конфлікт. Росія у цій війні цілковито підтримувала Абхазію й постачала її російською зброєю. Фактично Росія, як і в подальшому, не позиціонувала себе як агресора, а створювала образ захисниці слабких і пригноблених. Вже в 1994-1996 рр. почалася Перша Чеченська кампанія: росіяни вторглися у сусідню країну, де за різними оцінками втратили 20-50 тис. солдат, а чеченці – порядку 120 тис. населення, з них військових близько 3 тис. Брязкання зброєю призвело до ганебної поразки Росії, а Чеченська республіка зберігала незалежність і зуміла витіснити армію ворога за свої кордони. Друга Чеченська війна 1999-2009 рр. мала на меті задовольнити амбіції незадоволених керівників держави та ура-патріотів. Крім того, приклад Ічкерії міг підбити й інші республіки до боротьби за незалежність, тому покаравши Чечню, Росія мала показати всім, хто головний. Втрати Ічкерії становили більше 125 тис. мирного населення, а російських солдат, за різними підрахунками – 7-15 тис. Результатом стала ліквідація незалежності республіки й перетворення її на васала Росії, керівництво якої годується «з руки» господаря. У 2008 р. розпочалася війна з Грузією, в умовах якої Росія продемонструвала ігнорування необхідності дотримання норм міжнародного права й права інших держав на суверенітет та незалежність. Грузія втратила 1/5 територій – Абхазію та Осетію. На цих територіях проводилися етнічні чистки щодо грузинів, а Росія здобула першу перемогу від початку 90-х рр.

У 2014 р., скориставшись нестабільною ситуацією в Україні, Володимир Путін спочатку анексував Крим (хоча він сам досі не визначився, робилося це з допомогою російської армії чи без неї), а в подальшому були введені війська на схід України. На відміну від війни із Грузією, відкритої агресії Росія не визнає. Росіянам запропонували заміщення понять – українці, які до війни традиційно позиціонувались як «браття» раптом перетворились всі на бандерівців, що в устах пропагандистів стало синонімом фашистів, які доблесні росіяни перемогли у Великій вітчизняній війні, це дозволяє вибудовувати відповідний

логічний ланцюг. Після анексії Криму та війни на Сході України, громадяни Росії, продовжуючи перебувати на ура-патріотичному піднесенні, яке підігривається підкресленням належності до величної держави (яку мають боятись), підтримали інтервенцію в Сирію.

Напередодні будь-якої війни ФСБ розпочинає кампанії, спрямовані на формування образу ворога. Цілеспрямовано нав'язується думка про те, що Росія не атакує незалежну країну, а знищує ворога, який загрожує росіянам. Перед початком Другої Чеченської війни ФСБ використали конфлікт у Дагестані та здійснило серію вибухів на території Росії. Іншим важливим завданням було абстрагуватися від війни 1994-1996 рр. ніби це зовсім інші явище, які жодним чином не пов'язані. Серед основних причин війни виділялись:

- у Чечні почали не нову війну, а здійснюють лише локальну антитерористичну операцію;
- воюють не з чеченським народом, а виключно з банд-формуваннями;
- з терористами не може бути переговорів, їх треба знищувати;
- формувалася певний міф, що там воюють не росіяни проти чеченців, а «наші» проти «тих» [28].

Інформаційна війна з Грузією не була однозначною. Статистика показує, що в інформаційній війні, за інтернет-ресурсами, перемогла Грузія та її точка зору. Хоча світова спільнота розділилася у думках стосовно цього конфлікту, проте більшість все ж погоджувалися з тим, що Росія виступає агресором.

Стосовно України, Росії простіше було певним чином підготувати населення до війни. Основна теза була зав'язана на ідеї, що у братній Україні до влади прийшла фашистська хунта, яка здійснює безчинства щодо російськомовного населення й загрожує єдності слов'янських народів.

Ідея «Русского мира» безпосередньо пов'язана з Російською православною церквою, яка в тандемі із владою будує і поширює цю міфологему. Російська православна церква неодноразово закликала своїх прихожан підтримати військові операції Росії в інших країнах. Так сталося й у

випадку із Сирією. Патріарх Кирило заявив, що військова участь Росії у Сирії принесе мир в цю країну [28]. Крім того, росіян ще до рішення Ради Федерацій налаштовували на думку про необхідність допомогти Сирії. Були використані недостовірні факти про бажання Китаю взяти участь у військових діях в Сирії, а Китай як один з основних партнерів не може чинити неправильно.

Отже, для того щоб сучасна російська влада зуміла реалізувати свої імперські амбіції їй необхідна підтримка більшості населення. Російська пропаганда обрала як об'єднуючий стрижень саме війну з метою переконання населення у своїй непереможності та правоті. Центральна влада постійно підтримується Російською православною церквою, яка фактично освячує всі її дії.

II. Війна як інструмент закріплення імперського статусу (пострадянський простір)

2.1. Агресія проти незалежної Чеченської республіки Ічкерії

Перша Чеченська війна (11 грудня 1994 р.-31 серпня 1996 р.). Росія була незадоволена втратою територій колишніх республік. Фактично першою з новоутворених країн, чий вихід не визнавала Росія, була Чеченська республіка Ічкерія. Проте, ще в часи СРСР, остання виконала всю бюрократичну процедуру відповідно до Союзного законодавства з метою отримання незалежності. Спочатку Ічкерія стала 16 республікою, а потім реалізувала право на вихід з СРСР. Будь-які заперечення законності цього факту з боку Росії були безглуздими, оскільки уряди СРСР та РРФСР не тільки не оскаржували рішення Чечні, а й затвердили його [9]. Оговтавшись після розвалу Союзу, Росія у 1993 р. почала активно втручатися у внутрішні справи колишніх радянських республік. Не визнавши незалежності Ічкерії, Росія влаштувала транспортну та економічну блокаду, що негативно відобразилася на економіці республіки. Крім того, російські спецслужби почали озброювати і підбурювати чеченську опозицію щодо агресивних дій стосовно власної держави.

Проте, такі дії не давали росіянам бажаного результату. Частково це пов'язано з тим, що релігія та менталітет чеченців не передбачав міжусобної війни, що, звичайно, не влаштовувало Росію. Крім того, опозиція залишалася незалежною. Більше того, вони наголошували, що внутрішні конфлікти – це виключно справа Чечні і при спробі агресії Росії опозиція готова об'єднується з Джохаром Дудаєвим для боротьби проти спільного зовнішнього ворога, який загрожує незалежності їхньої держави. Такий провал попередньої підготовки підштовхував Росію до військового вторгнення у Чечню. Але й тут росіяни зіштовхнулися з перешкодами, адже окрім сильного національного опору, у Чечні було непогане військове забезпечення, що залишилося ще з часів СРСР. У пропагандистському аспекті, варто відмітити, що Росія вдалася до застосування гасел про захист національних меншин та російськомовного населення вільної республіки.

При плануванні війни військове керівництво Росії ставило за мету швидко захопити Грозний і всю територію Чечні. Проте активний опір чеченської армії та повстанців розвалили цей план. Не нехтувала Росія бомбардуванням мирного населення, при цьому використовувалися і заборонені види озброєння, що принесли величезні людські втрати серед цивільного населення, великий відсоток яких становили діти. Росіяни, як правило, мовчать про втрати своїх військових у цьому конфлікті, адже вони були величезними. Значна частина російських військових на території Чечні були представлені солдатами строкової служби, а значить термін їх підготовки дорівнював приблизно половині терміну мінімальної підготовки солдата НАТО, частково таке використання «гарматного м'яса» і обумовлює велику кількість втрат. Крім того, Росія за радянським зразком утворила багаторівневу систему командування, що вимагала багато часу на нормальну підготовку і була малоефективною [10].

Хоча російські війська зайняли основні міста, вони зазнали великих втрат від чеченського підпілля, на які Росія навіть не розраховувала. Вже у середині літа 1996 р. близько 1000 чеченських солдат зайшли до Грозного, де перебувало

порядку 20 тис. російських солдат. Поступово кількість чеченців у цій операції збільшилася і вони звільнили столицю та ще ряд важливих міст. Зазнавши величезних втрат, Росія перейшла до погроз масового знищення мирного населення. Це було схоже на дикого звіра у передсмертній агонії. Була проголошена загроза атаки стратегічними бомбардувальниками та балістичними ракетами.

Однією з найважливіших цілей була ліквідація лідера визвольного руху Ічкерії, символу незалежності – Джохара Дудаєва. На нього було скинуто бомбу з літака. За найбільш вірогідною версією сконцентрувати удар по ньому дозволило використання супутникового телефону. Він помер від осколкового поранення у голову [10].

Після вбивства чеченського лідера, представник Росії – Олександр Лебедь розпочав мирні переговори. Вирішення відносин між Росією та Ічкерією відкладалися до 2001 р., Росія повністю виводила свої війська з території Чечні. Фактично Перша чеченська війна принесла Росії величезні втрати і ганебну поразку. Важко знайти подібний приклад військового конфлікту, де так зневажливо знищували мирне населення. Крім того, російські військові часто блокували шляхи евакуації та перешкоджали наданню вчасної медичної допомоги потерпілим чеченцям [10]. Часто росіяни використовували чеченське населення як живий щит, також були знайдені чисельні поховання, на жертвах виявлено сліди катувань [12]. Чеченці, які перебували у фільтраційних пунктах використовувалися у ролі заручників [11]. Правовий нігілізм влади Росії мав важкі наслідки у першу чергу для неї самої. Російські військові сили порушували всі правила ведення бойових дій та зганьбили себе поведінкою на підконтрольних їм територіях [13].

Перша Чеченська війна закінчилася словами російського генерала Олександра Лебедя: «Хватит! Навоевались!». Це дало надію на стабілізацію післявоєнної ситуації.

Проте через три роки, 30 вересня 1999 р., розпочалася Друга Чеченська війна, яка тривала до 15 квітня 2009 р. Після ганебної поразки частина

військової еліти та керівництва не могли погодитися з умовами миру і надати Чечні незалежність. Такий приклад міг негативно відбитися на цілісності Росії, адже інші території, що у свій час були силою приєднані до федерації, могли наслідувати приклад Чечні. Крім того, у «маленькій переможній війні» був зацікавлений Володимир Путін, який прагнув посилити свій авторитет.

Фактично приводом до нової агресії було вторгнення чеченських військових сил у п'ять сіл Дагестану. Знову прикриваючись благими намірами захисту порядку, росіяни швидко перекинули свої збройні сили і почали зачистку. Варто відмітити, що частково були враховані помилки Першої Чеченської війни, тому була змінена тактика ведення бою. Проте взаємодія і точність дій все одно залишалися низькими.

Військові успіхи у Дагестані привели Володимира Путіна на посаду прем'єр-міністра. Після чого він одразу почав публічно роздавати голосні гасла. Зокрема, говорив про необхідність закінчити розпад російських земель і стверджував, що Чечня – це російська територія. Для підкріплення свого права на агресію російське ФСБ провело декілька терактів на території Росії.

Ічкерія стала тим регіоном, який Росія не могла випустити із свого впливу, адже це був би негативний для неї досвід і різні суб'єкти федерацій могли виходити із федерації. Потужний опір чеченських ополченців затягнувся на десятиліття. І фактично результатом конфлікту стало перетворення Чечні на частину Росії. Проте про стабільність даного регіону говорити важко. Прихильники Ічкерії досі переслідуються російськими спецслужбами, але вони не покладають надій здобути незалежність. Зокрема, одним з фактів, що це підтверджує можна вважати участь добровільних чеченських батальйонів у військових діях на Сході України на боці українців.

2.2. Війна проти Грузії

У війні з Грузією Росія застосувала різного роду прийоми для дестабілізації ситуації і завдання удару незалежності демократичної країни. Фактично ця війна стала відвертим втручанням Росії у внутрішні справи іншої держави. Учасниками конфлікту була Грузія з одного боку та Росією, Південна

Осетія і Абхазія з іншого. Сама війна почалася із збройного конфлікту у Південній Осетії, який в подальшому переріс у повномасштабну війну.

Щодо цілей втручання Росії у цей конфлікт висловився колишній посол США в ООН – Річард Голбрук. Він вважає, що сама по собі Південна Осетія не має для Росії цінності. Головним завдання є заміна прозахідного грузинського уряду та президента, щоб відновити російські позиції у Грузії. Цим самим передбачається зробити своєрідне символічне попередження Україні про те, що не варто йти по західній лінії розвитку, яку вона проголосила разом із Грузією [3]. Британський політолог Ендрю Вілсон частково погоджується з думкою колеги із США, проте вважає основним фактом агресії протидію вступу Грузії до НАТО. Саме рішучі наміри Міхеїля Саакашвілі увійти до складу НАТО викликали таку бурхливу реакцію, адже Росія не могла дозволити таке близьке розташування нових військових баз противника [3].

Загострення проблеми в Південній Осетії почалося ще у часи СРСР в 1989 р., коли осетини висловили бажання утворити автономію в складі грузинської республіки. Проте грузинський парламент відхилив це рішення. Осетини не полишали спроб здобути автономію, а розпад СРСР відкрив нові можливості. За правилами СНД на територію конфлікту було введено миротворців з трьох країн: Грузії, Росії і Південної Осетії. Фактично з цього часу подальша доля конфлікту залежала від рішень і поведінки Росії. Президент Грузії – Міхеїл Саакашвілі намагався домовитися безпосередньо з владою Цхінвалє (столицею осетинів). Проте успіху такі переговори не мали, певним чином це пов'язано з тиском Росії. Вступ Грузії до НАТО спровокував агресивні дії Росії. Не зумівши утримати Тбілісі під контролем, було прийнято рішення розпочати військовий конфлікт. Прикриваючись бажанням захистити права осетинів Росія дозволила собі не тільки ввести війська у Південну Осетію, а й фактично створивши загрозу захоплення столиці незалежної держави Грузії.

Проте підготовка до війни розпочалася ще задовго до 2008 р. У свій час Радянський Союз перед захопленням країни, щоб надати вторгненню

юридичних підстав, впроваджував там комуністичні уряди. Росія скористалася схожим методом: у Південну Осетію почали відправляти російських кадрових військових на керівні посади, осетинам видавалися російські паспорти (у подальшому це давало змогу застосувати тезу про захист російського населення) з метою підготовки плідного ґрунту для військового вторгнення. Крім того, російська армія почала озброювати місцевих сепаратистів [5].

8 серпня 2008 р., коли російський військовий контингент перетнув кордон, Росія офіційно почала війну з Грузією. Крім піхоти і бронетехніки вони застосовували авіацію. Авіаудари були завдані не тільки по безпосередній території конфлікту, а й по мирним містам і селам, що були підконтрольні Грузії. Міхеїл Саакашвілі підкреслює, що участь українських ППО дозволила певний час стримувати агресора [4].

11 серпня 2008 р. російський президент Дмитро Медведєв, відповідно до звіту командуючих армії Росії, оголосив, що миротворча місія щодо примушення Грузії до миру була завершена. Саме формулювання «примушення до миру» звучить парадоксально і нелогічно. Росія вкотре підкреслила своє втручання у внутрішні справи незалежних держав [6]. Російський прем'єр-міністр Володимир Путін був ще категоричнішим у своїх заявах. Зокрема, західних партнерів і Грузію було звинувачено у збройній агресії і величезні жертви мирного також їхня вина. А от росіяни, на його думку, довели свою миротворчу місію до логічного завершення і Росія як справжній сторож світового порядку відновлюватиме Південну Осетію [7].

Колишній заступник начальника Генштабу ЗСУ Ігор Романенко зазначає, що завдяки українським ППО «Оса» та «Бук» було збито близько дванадцяти російських бомбардувальників. Велика кількість українців допомагали рятувати цивільне населення, що попадали під обстріли [4]. Такий вклад українців не міг залишитися непоміченим і вже при агресії проти України, перекручення фактів Грузинської війни застосовувалося для ідеологічної пропаганди на території нової жертви. Як колись безкарним за порушення міжнародних норм залишався СРСР, так і Росія не отримавши відповідної

реакції з боку провідних світових країн, дозволяє собі все більше не рахуватися з нормами міжнародного права.

Росія, що спровокувала конфлікт у Грузії, а також утримує незавершеним питання в Придністров'ї, а на сьогодні створила конфлікт в Україні, використовує їх заморожений статус [2]. Саме такий засіб впливу використали росіяни для утримання під контролем країни, що хоч частково вирвалися, або намагалися вирватися з під впливу Росії. Фінансування і контроль проблемних територій використовуються як вагомий важелі впливу для лобіювання російських інтересів на міжнародній арені.

У 2016 р. українське МЗС висловило свою думку про те, що Україна визнає кордони Грузії в її законних межах і не визнає незаконно відлучених територій. Крім того, засуджується військове втручання Росії на територію Грузії у 2008 р. Напад Росії на Україну та анексія Криму стало прямим наслідком того, що РФ не була покарана за війну з Грузією [1].

Для Грузії війна ще не скінчилася. І хоча нова грузинська влада не є настільки радикальною у відносинах з Росією як її попередники, але більшість грузинів не визнають втрати однієї п'ятої своєї держави і вважають це лише тимчасово окупованими територіями.

Грузія звернулася до міжнародного суду ООН у Гаазі з метою викликати міжнародну реакцію і засудження дій Росії. Проте суд виніс політичне рішення, яке було на руку Росії: обидві сторони визнавалися винними і мали утримуватися від будь-яких етнічних дискримінацій [8].

2.3. Анексія Криму та військове втручання на Схід України

Історично склалося, що Україна століттями перебувала під впливом Росії в якості сировинного придатку. Неодноразово у середовищі російських високопосадовців звучала теза, що без України не буде сильної Росії. Тому спроби росіян повернути українські землі, стали питанням часу.

Після розвалу СРСР Росія не мала змоги ні економічно, ні політично поглинути Україну, адже з усього спадку Радянського Союзу, у повному обсязі їй залишився лише військовий потенціал. Крім того, Росія сама могла

розпастися. Перші керівники не відразу змогли зорієнтуватися у світовій обстановці, тому лише з часом була вироблена ідея «руського мира» (на початку 1990-х російське керівництво заявляла про домінування загальнолюдських цінностей над національними) та боротьби за право національних меншин на самовизначення. До початку правління Віктора Ющенка, Росія мала міцні позиції в Україні: в політичній, економічній, культурній, науковій та інших сферах життя. Спільні військові навчання, торгові договори, розміщення російських військ у Криму, спільна історія, на владних посадах в Україні перебували росіяни – це лише незначний список, який ілюструє українсько-російські відносини до 2004 р. Проте за часів Віктора Ющенка відносини між країнами певним чином погіршилися. Президент України намагався побудувати національну історію і при цьому відходив від російських догм (найбільш негативно сприйняли росіяни визнання ролі ООН-УПА, та визнання провідників УПА Героями України). Крім того, Україна підтримала саме Грузію у російсько-грузинській війні 2008 р. При перемозі відверто проросійського Віктора Януковича позиції Росії в Україні посилювалися. Фактично можемо припустити, що Україну планувалося використовувати як сировинний придаток і ринок збуту для росіян, а можливо й як опорну базу для протидії НАТО.

Проте незгода населення з відмовою від євроінтеграції і реакція на силовий розгін студентів призвела до втечі Віктора Януковича. Революція Гідності і декларовані нею принципи не входили до російських геополітичних інтересів. Скориставшись складною ситуацією в Україні, Росія вдалася до серйозних заходів: анексувала Крим і вторглася на Схід України.

Колишній посол США в ООН висував думку про те, що ще агресія Росії на Кавказі мала стати попередженням Україні. Це були перші кроки до втілення у життя мрії про відновлення територіальних володінь СРСР [25]. Проте ні Перша, ні Друга Чеченські війни не змусили Україну прийняти якісь радикальні рішення у відносинах з Росією.

Наступним і більш яскравим сигналом стала Грузія. Проте і тут Україна не винесла важливого уроку, що непокарана Росія буде і далі втілювати свої амбіції силовим шляхом. «Російська загроза існує, вона не зникла і не була знищена, вона тільки зростає. Було так, що одразу після всіх тих подій, на запитання журналістів, я казав, що наступний – це Крим, це Україна. На жаль, далі наступними є країни Балтії і, можливо, Польща», – зазначив Міхеїл Саакашвілі [4]. Ми бачимо, що його слова виявилися пророчими і від реакції Західного світу на війну в Україні залежить чи піде Росія далі підкорювати колишні простори СРСР.

Фактично збройне вторгнення Росії в Україну (2014-2016 рр.) включає в себе два етапи:

- анексія українського Криму;
- вторгнення в Східну частину України.
- Військовому вторгненню передували різні засоби тиску на Україну:
- економічний – українська економіка у великій мірі залежала від російської, адже Росія виступала основним торговим партнером, також вона постійно маніпулювали енергоресурсами та цінами на природний газ.
- військовий – крім підготовки збройних сил Росії до прямого вторгнення, різного роду навчань, у 2013 р. Росія анонсувала створення нового спеціального підрозділу. Канал «Росія 24» підготував сюжет про основні завдання цього вперше створеного спеціального підрозділу для виконання завдань за кордоном. Прослухавши його можна зрозуміти, ким були ті перші «зелені чоловічки» у Криму, і хто інструктував сепаратистів на Сході. Вони заявляли про свою готовність нелегально діяти на території інших держав і що вони фактично створенні для досягнення політичних цілей та захисту російських громадян [26].

Під час безпосередньої агресії ми зустрічаємо прийоми, які раніше вже використовували в Чечні, Грузії, Молдові, а в подальшому будуть застосовані до Сирії. 1 березня 2014 р. Рада федерацій Російської Федерації підтримала

звернення Володимира Путіна про введення на територію України російських військ, прохання про такі дії подав «легітимний» президент України Віктор Янукович.

З кінця лютого 2014 р. у Криму з'явилися військові без розпізнавальних знаків, що зайняли адміністративні будівлі та вивісили російські триколори. Поступово вже відкрито почали діяти кадрові російські військові. Вони поводитися за звичною вже для Росії тактикою, яку вдало описав Володимир Путін: «І хай хтось з українських військових спробує стріляти в своїх людей, російські військові будуть стояти за спинами людей, не попереду, а позаду». Схожа тактика використовувалася в Чечні, коли місцевим населенням прикривали бронетехніку [27]. Використовуючи такий «почесний» спосіб росіяни штурмували українські військові частини, під час яких було вбито українських військовослужбовців.

Вже 16 березня 2014 р. у Криму провели псевдореферендум за незалежність і вхід до складу Російської Федерації. Упродовж 17-21 березня квазі-влада Криму, Володимир Путін і Рада федерацій Російської Федерації затвердили ряд рішень, за якими Крим було включено до складу Російської Федерації.

Крім агресії проти Криму, Росія підтримувала сепаратистські виступи в інших українських містах. З 12 по 14 квітня 2014 р. сепаратисти під керівництвом і з підтримкою російських інструкторів захопили ряд адміністративних будівель у містах Донецької області. 13 квітня 2014 р. розпочалася Антитерористична Операція.

Знову порушуючи всі міжнародні норми Росії вторглася на територію суверенної держави, неодноразово проводила обстріли України з своєї території. Прикриваючись гуманітарними колонами Росія поставляє озброєння та провізію бойовикам. Третій рік на території України Росія веде бойові дії і досі не визнала своєї присутності. Остаточного ми не можемо стверджувати, яку саме мету ставить російське керівництво. Проте війна на Сході України є

беззаперечним фактом того, що Росія не бажає випускати Україну із своєї зони впливу.

III. Прагнення до статусу світового лідера

3.1. Вибори в європейських країнах та США, намагання контролювати та втручатись

Окрім військової агресії Росія використовує й інші способи втручання у справи незалежних держав, серед яких можна виділити: підкуп політиків, спонсорування громадських організацій, кібератаки з метою фальсифікації результатів чи викрадення таємної інформації, шпигунство та інше.

Фінансування різних проросійських організацій дозволяє російській владі у більшій чи меншій мірі впливати на владу незалежних держав з метою задоволення і лобіювання своїх інтересів. Крім впливу на населення, Росія намагається знайти союзників серед керівництва інших держав, як правило, шляхом підкупу та фінансування. Виділяються кошти на виборчі програми та агітацію відверто проросійських кандидатів. Протягом останніх років Росія активно втручається у вибори європейських держав та США. Опишемо найбільш яскраві випадки, які викликали обурення МІЗ держав, які відчували втручання у свої внутрішні процеси. Окрім виборів Росія всіляко намагається перешкодити розширенню НАТО та ЄС і перешкоджає державам реалізувати своє право на вступ до міжнародних об'єднань.

Міністр закордонних справ Чорногорії Срджан Дармановіч заявив, що Росія всіляко намагається втручатися у внутрішні справи Чорногорії, зокрема перешкоджала вступу до НАТО. «Росія відкрито втручалася у наші внутрішньополітичні питання, на що ми, звичайно, дивилися без схвалення. Росія в останні два-три роки проводить політику сфер інтересу і виступає проти розширення НАТО. Ми вирішили, що свої основні цілі будемо визначати самі, і були здивовані тим, наскільки сильно Росія втрутилася, і, звичайно, ми захищалися», – сказав Дармановіч. Також було зазначено, що російські

державні структури втручалися у вибори Чорногорії і підтримували опозицію, яка категорично виступала проти вступу до НАТО [29].

Іншим кричущим фактом втручання у життя незалежної держави є підготовка вбивства прем'єра та захоплення парламенту російськими націоналістами про, що раніше заявляла прокуратура Чорногорії. Росія відреагувала на такі заяви традиційно цинічно: попросивши вибачення за спробу державного перевороту та вбивства прем'єра [29].

Подібне втручання Росія вчинила по відношенню до Македонії. Джерела з Македонського уряду анонімно надали матеріали, що підтверджують втручання спецслужб Росії та російського посольства у внутрішні справи Македонії та інших Балканських країн, які прагнули вступити до НАТО [30].

Фактично Росія протягом останнього десятиліття опосередковано впливала на суспільство Македонії та на саму державу. Окрім постійного втручання у політику, Кремль активно впливає на населення шляхом проведення різних культурних акцій з метою поширення ідеї слов'янської єдності та Москви як центру православ'я.

Московська верхівка на офіційному рівні заперечує будь-яке втручання у внутрішні справи Македонії та Чорногорії. Всі звинувачення подаються як фальсифікація даних та спосіб виправдати так звані непопулярні рішення стосовно вступу до НАТО [31, 32].

Однією з найбільш нахабних спецоперацій стало втручання Росії у вибори США. Агентство національної безпеки США визначило, що цього разу втручання відбулося на новому рівні. ГРУ спільно з хакерськими групами, які фінансуються з бюджету РФ, отримали завдання втрутитися у вибори США та європейських країн. Одним з важливих завдань було збирання інформації про виборців. Досі не встановлено наскільки вплинуло втручання російських спецслужб на результати голосування за президента США [33, 34].

Важливим елементом боротьби із втручанням Росії є міжнародний розголос та відкрита претензія з боку нового лідера США. Держсекретар США Рекс Тіллерсон повідомив, що під час зустрічі Дональда Трампа та Володимира

Путіна, президент США неодноразово наголошував на стурбованості США щодо втручання у вибори. На сьогодні готується угода між державами з метою недопущення подібних втручань у майбутньому [35, 36]. Крім того, у США передбачали втручання в майбутні вибори у Франції та закликають Німеччину посилити заходи кібербезпеки, аби не допустити втручання Росії.

Зважаючи на загострення ситуації, щодо втручання Росії у вибори незалежних держав, Франція вирішила діяти на випередження і мінімізувати вплив Росії на вибори Франції. Нагнітала цю ситуацію і підтримка Кремлем кандидатів у президенти, особливо Марін Ле Пен. «Ми не потерпимо будь-якого втручання у наш виборчий процес, ні з боку Росії, ні з боку будь-якої держави. Це питання нашої демократії, нашого суверенітету, нашої національної незалежності», – заявив міністр закордонних справ Франції Жан – Марк Еро. Також за посилення кібербезпеки з метою проведення чесних виборів виступив президент Франції Франсуа Олланд, який проводив збори глав національної оборони [37].

Окрім фінансування проросійського кандидата у президенти Марін Ле Пен, Росія здійснювала масштабну пропагандистську кампанію проти Еммануеля Макрона з метою дискредитувати кандидата. Голова виборчої компанії Еммануеля Макрона – Рішар Ферран звинуватив Росію у понад тисячі кібератак націлені на злом комп'ютерної системи штабу Макрона. За його словами сліди всіх хакерських атак ведуть у Росію, що свідчить про її втручання у виборчий процес Франції. Фактично цю ситуацію порівнюють із втручанням у вибори США, де подібним акціям піддавалася Хілларі Клінтон [38].

Якщо попередні спецоперації фактично не дали бажаного результату, то підтримка проросійського кандидата у Молдові принесла Росії позитивний результат. Ігорь Додон став президентом за результатами другого туру президентських виборів [39]. Новообраний президент Молдови відкрито заявляє про свою проросійську позицію і виступає як противник євроінтеграції. Для самої Молдови такий результат виборів може загрожувати незалежності

держави, адже в умовах сьогодення, коли Росія веде військову агресію в Україні та Сирії, питання Придністров'я може набрати нового значення.

Отже, може сказати, що крім збройного втручання у незалежні держави, Росія використовує й інші методи втручання у внутрішні справи інших країн. Зокрема в останні роки яскраво виділяється шпигунство та втручання у виборчі процеси з метою реалізації своїх інтересів. Вибори 2016-2017 рр. в Європі та США стали і стануть перевіркою кібернетичної безпеки і здатності цих країн чинити супротив Російському втручання та агресії.

3.2. Інтервенція у Сирію.

Російська участь у Сирійському конфлікті. На відміну від попередніх країн, які зазнали агресії Росії участь в сирійському конфлікті, – це фактично втручання вже у міжнародні інтереси. Декларуючи необхідність захищати світову демократію і порядок, Росія фактично вступила у конфронтацію із США на чужій території. Росія використовує Сирію з метою дестабілізації ситуації в Європі, зокрема шляхом збільшення сирійських біженців. Крім того, це ще одна можливість знову показати свою байдужість до міжнародних правових норм та побрязкати зброєю.

30 вересня 2015 р. Рада Федерації дозволила Володимиру Путіну використати військові сили Росії у Сирії (схоже рішення було ухвалено, коли вже росіяни відверто заявили про введення військ до українського Криму). Наголошувалося, що для врегулювання конфлікту в Сирії та підтримці законного уряду Башара Асада будуть залученні виключно повітряні сили. Важливим є те, що до Росії звернувся Башар Асад з проханням допомогти врегулювати ситуацію [14]. Проте у подальшому росіяни сформували в Сирії і сухопутні бази та брали участь у сухопутних операціях. Вже в котрий раз під гаслами захисту порядку Росія застосовує зброю, при цьому порушуючи велику кількість міжнародних нормативних актів.

На початку 2014 р. сирійські повстанці заявили, що Росія допомагає і підтримує режим Башара Асада. Повстанці стверджували, що у Сирію з Росії переправляють літаки, бронетехніку, зброю, забезпечення та інше. Росія у свою

чергу відмовилася коментувати дану інформацію [15]. Влітку 2015 р. повстанці опублікували фото збитих безпілотних апаратів російського виробництва, що до речі, були помічені і на території України [16]. Американські газети почали публікувати коментарі представників міністерства оборони США щодо активності повітряних сил Росії. Зокрема, супутники зафіксували польоти російської техніки. Проте єдиної думки до чого приведе така активність немає. З одного боку це можна було розглядати як підготовку до агресивних дій, з іншого – як захист баз Башара Асада. У будь-якому випадку нічого хорошого це не віщувало [17]. Крім того, російські літаки були помічені над територію, яку контролює опозиція, а такі дії, як правило, означають збір інформації для планування майбутнього наступу. Можемо припустити, що Росія провадила значно ширші дії ніж було задекларовано в офіційних документах, а це вже саме по собі віщує майбутнє загострення ситуації.

Конфлікт у Сирії дозволяє Володимиру Путіну відстояти свої інтереси в декількох важливих міжнародних питаннях. Збільшення потоку біженців до Європи дозволяє погіршити там гуманітарну та соціальну ситуацію. Зважаючи на певну кризу, що пов'язана з переселенцями, європейські керівники мають відволіктися від українського питання, що дозволить Росії закріпити тут свої позиції. Союзник Володимира Путіна – Башар Асад звернувся до свого народу із закликом покидати батьківщину і переїжджати до Європи. Росія, яка спонсорує по всьому світу крайньоправі організації та зіштовхує їх з емігрантами. Надання Росією зброї тим чи іншим силам у країнах Європи збільшує кількість терактів. Відповідно збільшення мирних жертв в країнах Європи викликає незадоволення населення, що дозволяє Росії під «шумок» втілювати свої інтереси [18]. Голова Міністерства зовнішніх справ Великобританії Філіп Хаммонд сказав: «Через втручання Росії ситуація у Сирії стає складнішою», та додав: «Я думаю ми маємо обговорювати це в рамках більш проблемних питань – імітації гуманітарної кризи у Сирії і необхідності перемоги над «Ісламською державою» [19]. Адміністрація Барака Обами стверджувала, що Росія використовує конфлікт у Сирії з метою відстояти свої

інтереси на Близькому Сході [20]. Ми бачимо, що передові країни світу зауважують, що Росія дестабілізує ситуацію з метою відстояти виключно свої інтереси, а не виконати задекларовані благі наміри.

Німецьке видання Bild визнало Росію одним з найбільших військових злочинців за дії вчиненні у Сирії. Основними злочинами називають бомбардування гуманітарних конвоїв, турецько-сирійських прикордонних пропускних пунктів через які перевозили їжу, воду, ліки та інше. За даними ООН росіяни знищували авіаударами сховища зерна, пекарні, через що без хліба залишалося більше 200 тис. населення. При цьому командування Росії звітувало про знищення нафтових запасів «Ісламської держави». Також неодноразово під обстріли потрапляли лікарні. Такі дії є неприпустимими навіть в умовах війни. Росія застосовувала зброю, яка раніше не використовувалася у Сирії і взагалі заборонена рядом світових країн. Росія ніби постачала зброю та оснащення Башару Асаду, проте той використовує її для боротьби з опозицією. За оцінками США 90% авіаударів з боку Росії припали на територію підконтрольну опозиції чи по мирному населені. Росія ж неодноразово декларувала атаку і знищення позицій ІДІЛу, а насправді знищували цілі села чи міста з цивільним населенням [21].

На відміну від України, у Сирії Росія відкрито і офіційно веде бойові дії, хоча і з перевищенням своїх повноважень. Проте навіть у такій ситуації голова комітету Державної думи з оборони – адмірал Володимир Комоедов допускає, що на боці підрозділів Башара Асада можуть воювати підрозділи російських добровольців частина яких здобула бойовий досвід на Сході України. Хоча Сергій Іванов виключає можливість участі російських військ у наземних боях. Але звіти інших учасників конфлікту свідчать, що російські піхотинці вже неодноразово брали участь у боях [22].

Крім того, що конфлікт пов'язаний з Україною, Росія своїми діями зачепила інтереси і кордони Туреччини. Після неодноразового порушення турецького кордону, турецький винищувач F-16 збив російський СУ-24, буквально після цього повстанці знищили російський вертоліт Мі-8, який

виконував пошукову операцію. Хоч Туреччина неодноразово попереджала Росію про недопустимість порушення кордонів, Росія вперто вірила у свою безкарність і не допускала такого розвитку подій [23].

14 березня 2016 р. Володимир Путін заявив, що завдання у Сирії виконане і оголосив про вивід військ. Дмитро Песков зауважив, що це було особисте рішення президента, яке не залежало від зовнішнього тиску [24]. Хоча більшість військ було виведено з території Сирії, дві військові бази росіян продовжували функціонувати: морська в Тартусі, та на аеродромі Хмеймим. Крім того, Росія залишила комплекси ППО С-400, для прикриття своїх позицій та безпечного продовження підтримки Башада Асада.

Військове втручання у Сирію вивело агресію Росії на новий міжнародний рівень. Фактично інтервенцію можна визначити як певну перевірку західних держав на витривалість: наскільки далеко вони дозволять рухатися Володимиру Путіну. Окрім посилення санкцій, Росія у Сирії зіткнулася із спротивом США, які очолив Дональд Трамп. Конфлікт не тільки не є завершеним, а й набирає нових обертів. Країни-учасниці військових дій у Сирії піддаються терористичним актам, що дозволяє припустити посилення військової присутності в Сирії як відповідь на терористичні акти. Крім того, участь країн-лідерів Західної Європи та США з одного боку, а Росії з іншого, дозволяє припустити, що саме позиція Заходу в цьому конфлікті або зіб'є імперські амбіції Росії і змусить поважати міжнародні норми, або ж дозволить їм активно розвиватися.

Висновки

У цій роботі ми дослідили агресивну зовнішню політику Росії, що спрямована на відродження імперських амбіцій. Витоки зовнішньої та внутрішньої політики, теоретичні обґрунтування, методи реалізації та наслідки відродження ідеї імперіалізму.

Ми прослідкували риси, що успадкувала російська зовнішня політика від Російської імперії та Радянського Союзу. Схожість векторів агресії, інтересів та методів ведення війни, як звичайної так і інформаційно-пропагандистської. Росія активно використовує «маленькі переможні війни» як спосіб втихомирення внутрішньої ситуації і контролю над населенням.

У ході дослідження головні методи пропаганди та ідеологічного впливу, які керівництво Росії застосовує щодо свого народу з метою переконати його у правильності своїх дій. Крім того, населення має бути самовідданим і готовим миритися з незручностями заради загального блага. Результатами пропаганди є повне і беззаперечне погодження з волею влади більшістю населення. Активно використовується пропаганда з боку Російської православної церкви, яка перетворює агресію з боку Росії на священну війну.

У роботі ми висвітлили військові дії Росії проти незалежних держав, їх причини, хід та наслідки. Фактично після того як Росія відійшла від розпаду СРСР, вона намагалася хоча б частково зібрати під своєю владою територіальні володіння Радянського Союзу, навіть якщо це порушувало право іншого народу на самовизначення.

Описали основні конфлікти спровоковані Росією, інтерес агресора у різних регіонах і фактично незавершення остаточно військових дій. Країни, які піддалися військовій агресії Росії частково окуповані і роблять акцент на вплив міжнародної спільноти з метою повернути втрачені території та добитися повноцінної незалежності від Росії.

Опрацювавши матеріал при написанні цієї роботи можемо підсумувати, що дві чеченські війни Росія вела жорстоко і з порушеннями міжнародних

норм, наслідком чого стала велика кількість втрат серед місцевого – цивільного населення. Результатом стало включення республіки до складу Росії, проте стабільність цього регіону і сьогодні залежить від фінансового і військового факторів.

Війною з Грузією Росія підтвердила своє зневажливе ставлення до міжнародних норм та права незалежної країни на самовизначення і розвиток. Використавши як привід конфлікт між грузинами та осетинами, Росія окупувала одну п'яту території Грузії. Крім війни в Осетії росіяни ввели війська безпосередньо на територію Грузії і дійшли до столиці. Нового розмаху набула інформаційна пропаганда у Росії.

Скориставшись нестабільною ситуацією в Україні Росія анексувала Крим і веде війну на Сході України, хоча навіть на третьому році війни Кремль відхрещується від участі російських військ у конфлікті. Порушивши ряд міжнародних законів, Росія під гаслами захисту російськомовного населення військовими силами зайняла Крим, і постачає на Схід України зброю, припаси і кадрових військових. Така агресія може бути пов'язана з тим, що після Революції Гідності, Україна пропагувала гасла, які не вписуються у геополітичні інтереси Росії. Щодо наслідків, то конфлікт ще не завершений, але Росія отримала покарання у вигляді економічних санкцій.

Інтервенція до Сирії явно відбувається з метою відстояти інтереси на Далекому Сході під гаслами боротьби з міжнародним тероризмом. Насправді, Росія намагається утримувати за собою позиції світового лідера, який контролює не лише внутрішній простір, намагається утримати статус лідера та патрона пострадянських територій, а й країни, без участі якої неможливі розв'язання конфліктів та близькому Сході та не лише.

Протягом останніх років Росія збільшила фінансування хакерських груп, які діють під контролем спеціальних органів. Хакерські атаки під час виборів в США та Європі ведуть до Росії як ініціатора. Такі дії можна пояснити бажанням реалізувати і захистити свої геополітичні інтереси, але при цьому ігноруючи право суверенних і незалежних держав на їх вибір. Велика кількість

коштів виділяється на пропаганду за межами Росії з метою популяризації РФ як держави сильної та справедливої.

Основною метою нашої роботи було показати внутрішню та зовнішню політику Росії, що спрямована на втілення імперських амбіцій діючої влади. Керівництво Росії зуміло зробити війну невід'ємною частиною життя громадян Росії. Саме тому це дозволяє вести фактично непереривні військові дії, що тягнуть людські втрати росіян. Крім того, досить м'яка політика «умиротворення» західних країн дозволяє Росії поступово розширити зону своєї агресії.

Отже, мету роботи виконано частково, оскільки два з описаних військових конфліктів ще незавершені й спрогнозувати їх наслідки доволі складно. Адже не тільки поведінка агресора є не до кінця зрозуміла, а й позиція міжнародної спільноти дозволяє сумніватися в єдності інших країн у їх ставленні до Росії. Саме продовження конфлікту із сусідніми країнами та перебування російського військового контингенту на території незалежних держав дозволяє стверджувати, що не дивлячись на військові втрати, економічні санкції, переважна більшість російського населення продовжує підтримувати агресивну внутрішню політику діючої влади. Така підтримка й щира віра в ідею «Русского мира» забезпечуються тотальною пропагандою та ідеологічним впливом, які дозволяє сприймати війну як нормальне явище, а смерть за ідею «Великої Росії» вважається як щось величне.

Список використаної літератури:

1. Росія вибрала наступною мішенню Україну, не отримавши жорсткої міжнародної реакції на війну з Грузією, – МЗС. – Цензор.нет. – 2016. – 08 серпня [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ua.censor.net.ua/news/400945/rosiya_vybrala_nastupnoyu_mishennyu_ukrayin_u_ne_otrymavshy_jorstkoyi_mijnarodnoyi_reaktsiyi_na_viyinu
2. Цюпин Б. С.Ік: У Росії подвійні стандарти щодо конфлікту на Кавказі / Б. Цюпин. – BBCUkrainian.com. – 2008. – 08 серпня [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2008/08/080808_ekie_om.shtml
3. Політолог Вілсон аналізує позицію Росії щодо Грузії. – BBCUkrainian.com. – 2008. – 09 серпня [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2008/08/080809_wilson_ossetia_analysis_is.shtml
4. Комарова О. «Коли Росія напала на Грузію, теж відбувалися Олімпійські ігри» – Саакашвілі / О. Комарова. – Радіо Свобода. – 2016. – 21 листопада [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.radiosvoboda.org
5. Війна до війни. Як Росія напала на Грузію. – Українська правда. – 2011. – 08 серпня [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.istpravda.com.ua/blogs/2011/08/8/49809/view_print/
6. Медведев: Значительная часть операции по принуждению Грузии к миру завершена. – Regnum. – 2008. – 11 августа [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://regnum.ru/news/1039448.html>
7. Ильин А. Справиться с катастрофой / А. Ильин. – Российская Газета. – 2008. – 12 августа [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://rg.ru/2008/08/12/putin-osetia.html>
8. Міжнародний суд ООН визнав винними й Росію, й Грузію. – Уніан. – 2008. – 15 жовтня [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.unian.ua/world/153740-mijnarodniy-sud-oon-viznav-vinnimi-y-rosiyu-y-gruziyu.html>

9. Закон СССР от 3 апреля 1990 года № 1409-I «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР» // Свод законов СССР. – 1990. – С. 44-46. [Электронный ресурс] – Режим доступа : https://ru.wikisource.org/wiki/Закон_СССР_от_03.04.1990_№_1409-I
10. First Chechnya War – 1994-1996 [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya.htm>
11. Орлов О. Захват заложников и использование гражданского населения в качестве «живого щита» федеральными войсками России в ходе вооруженного конфликта в Чечне / О. Орлов, А. Черкасов. – Москва, 1996. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://memo.ru/about/bull/b27/page123.html>
12. Chechnya: Bodies discovered near Khankala – irrefutable evidence of war crimes committed by federal forces. – 2010. – 29 Mar [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://reliefweb.int/report/russian-federation/chechnya-bodies-discovered-near-khankala-irrefutable-evidence-war-crimes>
13. Россия и Чечня: цепь ошибок и преступлений: 1994-1996 / сост.: О. П. Орлов, А.В. Черкасов. – М. : Права человека, 2010. – 446 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/CHECHEN/ITOGI/Index3.htm>
14. Рада Федерації дала згоду президенту Росії на використання ЗС РФ у Сирії. – Укрінформ. – 2015. – 30 вересня [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/1890540rada_federatsiii_dozvolila_putinu_vvesti_viyska_do_sirii_2101096.html
15. Российские поставки в Сирию: техника или оружие? – Русская служба BBC. – 2014. – 20 января [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.bbc.com/russian/international/2014/01/140120_syria_russian_weapons
16. From the Ukraine to Syria, Russian Orlan-10 and Eleron-3SV drones in Syria`s skies [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://spioenkop.blogspot.com/2015/07/from-ukraine-to-syria-russian-orlan-10.html>

17. Pentagon: Russian Drones, Pilots Scouting Targets in Syria. – The daily beast. – 2015. – 24 September [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/09/24/pentagon-russian-drones-pilots-scouting-targets-in-syria.html>
18. Is Russia helping Assad to send the refugees to Germany? – CNN i Report. – 2015. – 13 September [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ireport.cnn.com/docs/DOC-1269880>
19. Кризис в Сирии усугубляется из-за участия России, – глава МИД Великобритании Хаммонд. – Цензор.нет. – 2015. – 19 сентября [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/352606/krizis_v_sirii_usugublyaetsya_izza_uchastiya_rossii_glava_mid_velikobritanii_hammond
20. Россия использует Сирию в своих интересах, – Администрация Обамы. – Цензор.нет. – 2015. – 19 сентября [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/352574/rossiya_ispolzuet_siriyu_v_svoih_interesakh_administratsiya_obamy
21. Білд (Bild) описав військові злочини Путіна в Сирії. – Українська правда. – 2015. – 16 грудня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/12/16/7042316/>
22. Комоедов В. В Госдуме допустили появление российских добровольцев в Сирии / В. Комоедов. – Lenta.ru. – 2015. – 05 октября [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://lenta.ru/news/2015/10/05/volunteer/>
23. Туреччина збила російський Су-24. НАТО провело екстренне засідання. – Укрінформ. – 2015. – 25 листопада [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1919412-zbitiy-turechchinoyu-litak-buv-rosiyskim.html>
24. У Путіна назвали офіційну причину виведення військ з Сирії. – Укрінформ. – 2016. – 15 березня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1982361-u-putina-nazvali-oficiynu-prichinu-vivedenna-vijsk-iz-sirii.html>

25. Росія залишає в Сирії ракети С-400. – Укрінформ. – 2016. – 15 березня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1982354-rosia-zalisae-v-sirii-raketi-s400.html>
26. Цюпин Б. В. Кулик про Кавказ: Україні треба зробити висновки / Б. Цюпин. – BBCUkrainian.com. – 2008. – 09 серпня [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/indepth/story/2008/08/080809_kulyk_is_is.shtml
27. Путин: Наши войска станут позади женщин и детей. Пусть они попробуют в них стрелять. – Цензор.нет. – 2014. – 04 марта [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://censor.net.ua/video_news/274135/putin_nashi_voyiska_stanut_pozadi_jenschin_i_deteyi_pust_oni_poprobuyut_v_nih_strelyat_video
28. Миселюк А. Інформаційна війна: Росії проти Чечні / А. Миселюк. – День. – 1999. – 04 грудня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/informaciyna-viyna-rosiyaproti-chechni>
29. Голова МЗС Чорногорії заявив про втручання Росії у внутрішні справи країни. – Тиждень.ua. – 2017. – 09 травня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/193321>
30. Російські спецслужби намагаються заблокувати вступ Македонії в НАТО, – ЗМІ. – LB.ua. – 2017. – 03 червня [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ukr.lb.ua/world/2017/06/04/368189_rosiyski_spetssluzhbi_namagayutsya.html
31. Розслідування втручання РФ у внутрішні справи Македонії російські дипломати назвали замовним. – LB.ua. – 2017. – 0 червня [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ukr.lb.ua/world/2017/06/06/368323_rozsliduvannya_vtruchannya_rf.html
32. В МЗС Росії відреагували на звинувачення щодо втручання у внутрішні справи Чорногорії. – Українська правда. – 2017. – 29 травня [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/>
33. ЗМІ опублікували секретну інформацію щодо втручання Росії в американські вибори. ZN.ua. – 2017. – 06 червня [Електронний ресурс] – Режим доступу :

https://dt.ua/WORLD/zmi-opublikovali-sekretnu-dopovid-schodo-vtruchannya-rosiyi-v-amerikanski-vibori-244614_.html

34. Top-secret NSA report details Russian hacking effort days before 2016 election. – 2017. – 05 June [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://theintercept.com/2017/06/05/top-secret-nsa-report-details-russian-hacking-effort-days-before-2016-election/>
35. Трамп на зустрічі з Путіним неодноразово обговорював тему втручання РФ у вибори в США. – Українська правда. – 2017. – 07 липня [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/>
36. Trump Presses Putin on Russian Meddling in U.S. Election. – The New York Times. – 2017. – 07 July [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.nytimes.com/2017/07/07/world/europe/g20-hamburg-trump-putin-protests.html?action=Click&contentCollection=BreakingNews&contentID=65540829&pgtype=Homepage&smid=twnytimes&smtyp=cur>
37. Франція застерегла Росію від втручання в президентські вибори. – Українська правда. – 2017. – 16 лютого [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/16/7135498/>
38. Штаб кандидата в президенти Франції заявив про кібератаки з РФ. – Українська правда. – 2017. – 14 лютого [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2017/02/14/7135294/>
39. Вибори у Молдові: проросійський кандидат Додон оголосив про свою перемогу. – Hromadske. – 2016. – 14 листопада [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://hromadske.ua/posts/vybory-u-moldovi-prorosiiskyi-kandydat-dodon-oholosyv-pro-svoiu-peremohu>

Анотація

Актуальність. Анексія Криму та військове вторгнення на Схід України беззаперечно спонукає до дослідження зовнішньої політики Російської Федерації. Агресія проти України не є першою в списку «досягнень» Російської Федерації, проте у цих війнах можна прослідкувати спадковість політики, яку колись вже проводила Російська імперія, а пізніше і Радянський Союз, а також знайти схожість методів ведення війни Росією щодо різних країн.

Війни, які провокувала та в яких брала участь Російська імперія, мали різні причини. Проте, більшість з них носили типово імперський характер: прагнення до розширення власних володінь, перетворення тієї чи іншої країни на васала чи маріонеткову державу для дестабілізації ситуації. Війна також використовувалась у якості маневру для відволікання уваги підданих від внутрішніх негараздів. Подібний прийом, як правило, лише поглиблював вже існуючі економічні та соціальні проблеми, оскільки призводив до величезних матеріальних та людських втрат. Такі війни були відчайдушним кроком у часи кризи, підтвердженням яких ставало й бездарне військове керівництво, яке приводило армію та країну до ганебних поразок. Прикладом такої ситуації є російсько-японська війна 1904-1905 рр.

Відсутність вагомих досягнень у розвитку сучасної Росії змушують її керівництво звертатись до міфів, серед яких – ідеологічна конструкція про народ-переможець. Імперські амбіції, побудовані на концепції Третього Риму, величі царської Росії та значущості Радянського Союзу (спадкоємцем якого позиціонує себе сучасна Росія), в якості країни-переможниці у Другій світовій війні, «працюють» на користь цього міфу.

Метою даної роботи є дослідження причин, ходу, методів та наслідків зовнішньої політики сучасної Росії, яка є уособленням типово імперської стратегії в межах реалізації концепції «Русского мира». Визначення тенденцій, властивих війнам, спровокованих Російською Федерацією проти суверенних держав, з метою перетворення їх на власних сателітів.

Виходячи з мети дослідження, у процесі написання конкурсної роботи планується виконати такі **завдання**:

- дослідити спадковість зовнішньої політики Російської Федерації та Російської імперії й СРСР;
- проаналізувати інструменти та методи ідеологічного й пропагандистського впливу на населення;
- виділити основні напрямки агресії Росії й проаналізувати основні причини та наслідки військових дій 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст.
- проаналізувати суть основних конфліктів, спровокованих Росією проти незалежних держав та їх ідеологічне обґрунтування;
- виділити та проаналізувати напрямки внутрішньої та зовнішньої політики Російської Федерації, спрямовані на реалізацію імперських амбіцій.

Для досягнення поставленої мети роботи було використано загальнонаукові **методи** дослідження: логічний, історичний, системного аналізу, синтезу, опису, систематизації та узагальнення. Крім того, використовували і спеціально-історичні методи, що ґрунтуються на основі загальнонаукових методів. Вони характеризуються предметом дослідження, спеціальними підходами та принципами, і методологічними напрямками. З таких методів ми використовували: історично-генетичний, історико-порівняльний, об'єктивності, історизму, логічний, хронологічний, періодизації.

Історично-порівняльний – під час аналізу політики Російської імперії у ситуації економічної та політичної кризи початку XX ст., порівнюючи із наслідками світової кризи 2008 р. та радикальними змінами у політиці керівництва Російської Федерації, нею (кризою) спричинені.

За допомогою логічного методу ми змогли дослідити імперські амбіції Росії у «горизонтальній» площині розвитку. Історичний метод у свою чергу дозволив вивчити проблему в часі – «по вертикалі». Важливим при дослідженні є системний підхід до вивчення та обробки матеріалів різних періодів, походження. Метод системного аналізу дозволяє повноцінно оцінити та

дослідити проблему імперських зазіхань Росії, але при цьому вимагає тісного поєднання інших методів, застосування їх максимально повно та доцільно.

Методи систематизації та узагальнення дозволили виділити та описати основні періоди розвитку пропаганди та ідеології у різні хронологічні періоди, виокремити групи причин виникнення імперських ідей: внутрішньо- та зовнішньополітичні, соціальні, економічні та політичні.

Для дослідження ми застосували історично-генетичний спеціально-історичний метод. Основним змістом цього методу є дослідження та розкриття властивостей, функцій, змін, що вносить явище у реальність та вивчається в історичному русі. Відповідно до цього методу ми встановили причинно-наслідкові зв'язки імперських ідей у Росії. Змогли прослідкувати закономірності історичного розвитку цього явища, виділили та охарактеризували основних історичних персон та події, що впливали на становлення, розвиток та вдосконалення імперських ідей у Росії.

Для встановлення хронологічних рамок зародження імперських ідей та їх розвитку ми використали хронологічний метод. Метод історизму та об'єктивності являються одними з основних у процесі встановлення істини, саме порушення цих методів і сприяє розвитку міфів та загарбницьких ідей. У своєму дослідженні ми дотримувалися та використовували основні методи історичних досліджень з метою повноцінного і всебічного розкриття мети та досягти поставлених завдань.

Загальна характеристика роботи:

У роботі розглянуті основні проблеми, пов'язані із відродженням імперських амбіцій в сучасній Російській Федерації шляхом проведення військової агресії. Крім того, ми дослідили і прослідкували спадковість російської внутрішньої та зовнішньої політики від Російської імперії та СРСР. Окремим аспектом дослідження стала ідеологічна пропаганда, що дозволяє сформувати населення, віддане владі та державі. В контексті дослідження війни як інструменту відродження імперії розглянули основні конфлікти, спровоковані та підтримані

РФ з метою реалізації своїх геополітичних інтересів. А також наголосили на втручанні Росії у внутрішні справи інших країн, зокрема Західної Європи та США.

Завдання нашого дослідження потребують доопрацювання, оскільки для повноцінного розкриття теми вбачаємо доцільним застосувати методи усної історії та долучити свідчення учасників конфлікту. А незавершеність конфліктів робить тему не закритою та дозволяє розвивати дослідження, долучаючи нові дані досліджуваної проблеми.